

OBSAH

1. Úvod	8
2. Život	10
3. Dílo	15
3.1 Exilové období	15
3.2 Pařížské období	17
4. Koncert pro kytaru, dvoje housle, violu a violoncello, op. 16	19
4.1 Prameny a historické souvislosti	19
4.2 Notopisné úpravy	20
4.3 Analýza koncertu op. 16	22
4.4 Allegro moderato	22
4.5 Rondo allegretto	27
4.6 Charakteristika kompozičního stylu	29
5. Závěr	31
6. Seznam dosud známých skladeb	32
6.1 Skladby s opusovými čísly	32
6.2 Skladby bez opusových čísel	33
7. Použitá literatura	35
8. Příloha	36
8.1 Noty	36
8.2 CD – audio nahrávka koncertu op. 16	48

1. ÚVOD

Ačkoliv donedávna v kytarovém světě téměř neznámý, je jedním z nejdůležitějších kytarových skladatelů přelomu 18. a 19. století a jistě nejpřednějším francouzským kytarovým skladatelem své doby. Antoine de Lhoyer upadl po své smrti v zapomnění. Zatímco skladatelé jeho epochy, jako např. Fernando Sor (1778 – 1839), Ferdinando Carulli (1770 – 1841) a jiní, byli v první polovině 20. století obecně známí a jejich díla se objevovala na koncertních programech, například na programu koncertu Andrése Segovii (1893 - 1987) ze 4. června 1920 najdeme Sorovy Variace na Mozartovo téma, op. 9¹, Lhoyerovy skladby se nehrávaly. První zmínka o Lhoyerovi se v novodobé historii objevila v roce 1924, kdy byla publikována u vydavatelství Schlesinger v Berlíně tři nokturna z opusu 37. Dále byla v Madridu vydána první moderní edice jeho koncertu pro kytaru a smyčcové kvarteto, op. 16. Vydalo ho nakladatelství Ediciones Musicales Madrid². Nicméně tento koncert se na programech kytaristů prakticky neobjevil. Další zmínka o Lhoyerovi se objevila až v roce 1990 v nakladatelství Editions Orphée. V tomto případě se jednalo o článek, zabývající se výzkumem materiálů převážně z vojenského archivu hradu Château de Vincennes v Paříži. V roce 1994 se prakticky stejným materiálem zabýval Erik Stenstadvold, na jehož základě napsal komentář k nahrávce Lhoyerových duet, která u vydavatelství Simax Records nahrál s kytaristou Martinem Haugem³. Podrobnější výzkum Lhoyerova života byl publikován (opět Erikem Stenstadvoldem) v kytarovém magazínu Soundboard Magazine, vol. 29, z roku 2003. Stenstadvold se také podílel na vydání kritické edice Lhoyerových kytarových duet v nakladatelství Chanterelle, jež byla publikována v roce 2007 ve třech svazcích, a ve kterých je také relativně podrobně popsán životopis Lhoyera. Ve slovníku Grove Music Dictionary jsou o Lhoyerovi jen dva krátké odstavce, stručně popisující Lhoyerův život a jeho dílo⁴. Autorem těchto odstavců je opět Stenstadvold. Nejvíce životopisných údajů se však nachází v edici koncertu opus 16, vydaného nakladatelstvím Editions Orphée. Tento text je datován rokem 2002 a autorem je znovu Stenstadvold. Z toho je patrné, že Erik

¹ Stover, Richard D. *Six Silver Moonbeams, The Life and Times of Agustín Barrios Mangoré*, Clovis, USA: Querico Publications, 1992. ISBN 0-9632233-1-3, str. 57

² <http://primavista.free.fr/LhoyerUK.html>

³ Dueta op. 35 a 36 byla nahrána na autentických nástrojích Lacote 1823 a anonym cca 1835

⁴ <http://www.oxfordmusiconline.com:80/subscriber/article/grove/music/48604>

Stenstadvold je v současnosti pravděpodobně jediným odborníkem na problematiku osobnosti Antoine de Lhoyera. Ostatní literatura, včetně kytarové, se tímto tématem v zásadě nezabývá. A pokud ano, tak jen okrajově. Důvod je zřejmý. Z pohledu novodobé historie, tedy od 20. století, se jedná o poměrně nové téma, které se teprve začíná dostávat do povědomí širší hudební veřejnosti.

Absence literatury a nedostatečné povědomí o tomto významném skladateli mě tedy vedly k tomu, že jsem si vybral toto téma. Současně však tato skutečnost velmi zkomplikovala práci na tomto dokumentu. Nejvíce informací jsem čerpal z výše zmíněného vydání Editions Orphée.

Cílem této práce je získání informací o skladateli a jeho životě a možnost přiblížit tuto osobnost všem, kdo by se o to zajímali. Předmětem práce je analýza jeho koncertu op. 16. Pomocí této analýzy bude snazší porozumět kompozičnímu stylu Lhoyera nejen v kontextu jeho života, ale také v dobových souvislostech.

2. ŽIVOT

Antoine de Lhoyer se narodil 6. září 1768 ve městě Clermont-Ferrand, ležící v okrese Puy-de-Dôme ve střední Francii. Vyrůstal v bohaté buržoazní rodině, kde bylo hraní hudby součástí každodenního života. Později odjel mladý Lhoyer do Paříže, kde se přihlásil ke studiu hudby u nejlepších mistrů⁵. Jedním z nich byl zřejmě B. Vidal, původem španělský kytarista, žijící v Paříži, který začal vyučovat v Paříži hru na kytaru koncem 70. let 18. stol.⁶ a který v roce 1800 dosvědčil velký Lhoyerův hudební talent a mluvil o něm jako o nejlepším evropském kytaristovi. Navzdory hudebnímu vzdělávání však krátce po propuknutí Francouzské revoluce, nastoupil ke královské strážce ve Versailles. Podle armádních záznamů to bylo na podzim roku 1789. Zde zůstal do té doby, dokud ho politická situace nedonutila k tomu, aby na konci roku 1791 opustil Paříž⁷. Jako mnoho jiných monarchistů, i on se v emigraci připojil k jedné z mnoha vojenských skupin, které se utvořily mimo vlast a bojovaly proti revoluci ve Francii. Jeho jiná, než vojenská činnost z těchto let je víceméně neznámá. Jediné co víme je, že v tomto období (do roku 1800) byl členem francouzské herecké společnosti v Rheinbergu⁸.

Teprve v roce 1800 se usadil v Hamburku. Tam se opět začal věnovat hudbě, neboť v armádě již v důsledku mírového vývoje nenašel uplatnění. Zajímavé je, že i Sor se dostal do kontaktu s armádou, nicméně v opačném pořadí. Nejprve prošel vojenským výcvikem a teprve po smrti svého otce, v roce 1790, se začal věnovat hudbě intenzivně.

Po roce 1789 se stal Hamburk centrem francouzských emigrantů. Lhoyer se zde pravděpodobně živil různými činnostmi souvisejícími s kytarou, např. učení nebo koncertování. V Hamburku byla také vydána jeho první kompozice. Jednalo se skladbu *IV Adagios pour la Guitare avec accompaniment d'un Violon obligé*⁹. Rok vydání je 1797, tedy tři roky předtím, než se usadil v Hamburku. Z toho je patrné, že měl už v této době

⁵ Stenstadvold, Erik. *Antoine de Lhoyer, Concerto for guitar, 2violins, viola, and violoncello*, Editions Orphée, 2002. ISBN 1-882612-24-8, str. ii

⁶ Tyler, James. *The guitar and its music: from the renaissance to the classical era*, Oxford University Press Inc, New York, 2002, ISBN 978-0-19-921477-8 (Pbk), str. 224

⁷ V roce 1791 se Francie stala konstituční monarchií.

⁸ Gerber, Ernst Ludwig. *Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, Dritter Theil*, Leipzig, A. Rühnel, 1813, str. 229

⁹ Gerber, Ernst Ludwig. *Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, Dritter Theil*, Leipzig, A. Rühnel, 1813, str. 229

kontakty s hamburskými nakladateli. Jeho dnes známá nejstarší skladba je sonáta pro sólovou kytaru, op. 12, která pochází z roku 1799. Mezi ostatní skladby z tohoto hamburského období patří dvě sbírky romancí, op. 14 a 15, dvě dueta pro kytaru a housle, op. 17 a 18 a koncert pro kytaru a smyčce, op. 16, který podle *Intelligenz-Blatt zur Allgemeine Musikalischen Zeitung* z prosince 1802 pochází z roku 1802¹⁰. Všechny tyto skladby byly původně napsány pro pětisborovou (pětistrunnou)¹¹ kytaru.

Protože Lhoyer opustil zemi jako voják bez povolení, nemohl se vrátit. Od roku 1796 žádal francouzskou vládu o udělení amnestie, ovšem neúspěšně. I přesto podnikal krátké výlety do vlasti. V březnu roku 1802 navštívil své rodné město Clermont-Ferrand, kde uspořádal benefiční koncert pro chudé. V srpnu téhož roku se vrátil zpět do Hamburku, odkud vzápětí odjel natrvalo. Cílem jeho cesty se stalo město Petrohrad v Rusku. Po jeho odjezdu uznala francouzská vláda jeho amnestii, nicméně Lhoyer už tento dokument neobdržel. Datum vydání amnestie je 3. listopadu 1802, tedy doba, kdy už byl na cestě do Ruska. Na začátku roku 1803 docestoval do Petrohradu. V časopise *Allgemeine Musikalische Zeitung* z ledna 1803 se objevuje zmínka, že během cesty se zastavil také v Berlíně, kde měl v prosinci 1802 koncert¹².

Mezi ruskou šlechtou byla kytara populární, dokonce i v carově rodině a sám car Alexandr I. měl velmi vřelý vztah k francouzské hudbě a kultuře. To vedlo na počátku 19. století ke značné migraci francouzských herců a hudebníků do Petrohradu. Také z jejich referencí Lhoyer pravděpodobně usoudil, že situace na ruském carském dvoře je příznivá.

O Lhoyerově pobytu v Rusku je známo poměrně málo. Podle dopisu z roku 1810, napsaného francouzským velvyslancem v Petrohradu, se Lhoyer živil vyučováním hry na kytaru. U carského dvora měl prominentní postavení. Na konci jeho pobytu v Rusku dokonce dostal od cara 5500 rublů. Skladby, které Lhoyer v Rusku zkomponoval, věnoval členům carské rodiny, což také svědčí o jeho blízkém vztahu ke dvoru. 4. září 1804 se Lhoyer stal rytířem řádu sv. Jana Jeruzalémského (řád maltézských rytířů). Co se týká

¹⁰ citováno podle: Stenstadvold, Erik. *Antoine de Lhoyer, Concerto for guitar, 2violins, viola, and violoncello*, Editions Orphée, 2002. ISBN 1-882612-24-8, str. iv

¹¹ Pětisborová kytara měla celkem pět strun v ladění *A/a–d/d'–g/g–b/b–e*. Na rozdíl od šestistrunné kytary měla čtyři basové struny zdvojené a chyběla zde šestá (basová) struna. První struna zdvojená nebyla a nazývala se „chanterelle“, tedy první, melodická struna. Tento typ kytary se začal objevovat na konci 15. století a přetrval až do konce 18 století, kdy byl postupně nahrazován kytarou šestistrunnou.

¹² citováno podle: Stenstadvold, Erik. *Antoine de Lhoyer, Concerto for guitar, 2violins, viola, and violoncello*, Editions Orphée, 2002. ISBN 1-882612-24-8, str. iv

dokumentů, které se Lhoyerem v Rusku zabývají, můžeme zmínit knihu Borise Volmana *Russkie notnye izdania XIX – nachala XX Veka*. Zde se o něm zmínky objevují, nicméně jen jako určitá reference o jeho hudbě. Volman se na str. 21 zmiňuje o Lhoyerově sonátě, ale bez dalších bližších detailů.¹³ O Lhoyerovi se také zmiňuje ruský kytarista a hudební kritik Vladimir Petrovič Maškevič¹⁴, který v roce 1922 založil měsíčník *Gitara i Gitaristy*. Tyto zmínky ale neobsahují žádné závažné informace o Lhoyerově pobytu v Rusku.¹⁵

Pětistrunná kytara se v Rusku používala déle než v Evropě. Všechny kompozice z jeho ruského období jsou napsány právě pro pětistrunnou kytaru. Opusy 18(b) až 25 byly publikovány v Petrohradu. Zahrnují několik duet pro kytaru a housle, sbírky romancí a soubor valčíků pro dvě kytary (první Lhoyerovo dílo pro takové nástrojové seskupení). Kromě pětistrunné kytary byla v Rusku také populární sedmistrunná kytara, laděná v terciích. Lhoyer se s ní pravděpodobně dostal do kontaktu a dokonce se objevila jeho skladba pro sedmistrunnou kytaru. Jedná se o *Sonate pour Guitare à sept cordes accompagnée d'un Violon Air russe (varié)*, bez opusového čísla. Zda ji opravdu zkomponoval sám Lhoyer nebo zda se jedná o úpravu, kterou neprovedl on, nevíme. Touto problematikou se budeme dále zabývat v kapitole Dílo.

V květnu 1809 zemřela v Clermont-Ferrand jeho matka. O rok později začal vážně zvažovat návrat do vlasti, ale potřeboval k tomu dokumenty o amnestii, které stále neměl. Ty se pokoušel získat za pomoci francouzského velvyslance v Petrohradu. V Rusku ale musel zůstat až do roku 1812. Tehdy se začaly zhoršovat vztahy mezi Ruskem a Francií. Mnozí francouzští umělci začali pociťovat vůči sobě nepřátelské reakce, což vedlo k jejich odchodu z Ruska.

Z několika Lhoyerových dopisů, které se našly ve vojenských archivech, víme, že uváděl jako rok svého návratu rok 1814. Tato chybná informace byla Lhoyerem napsána úmyslně a je možné, že se obával o svou pověst loajálního monarchisty. Mohla totiž utrpět tím, že se vrátil do napoleonské Francie.

¹³ citováno podle: Stenstadvold, Erik. *Antoine de Lhoyer, Concerto for guitar, 2violins, viola, and violoncello*, Editions Orphée, 2002. ISBN 1-882612-24-8, str. vi

¹⁴ Vodarsky-Shiraeff, Alexandria. *Russian Composers and Musicians*,. Kosta Press, 2007, ISBN 978-1-40676-812-1, str. 86

¹⁵ Stenstadvold, Erik. *Antoine de Lhoyer, Concerto for guitar, 2violins, viola, and violoncello*, Editions Orphée, 2002. ISBN 1-882612-24-8, str. v

V srpnu roku 1812, tedy v době, kdy byl Napoleon opět při síle, se Lhoyer vrátil do Paříže. V Rusku tedy byl asi 10 let. V Paříži byl brzy vytížen hudebními aktivitami. Už na přelomu let 1812 a 1813 vydal *Six Exercices pour Guitare*, op. 27. Toto dílo, věnované Anně Pavlovně, sestře cara Alexandra I., bylo jeho poslední dílo pro pětistrunnou kytaru a zkomponoval ho ještě v Petrohradu. Všechny následující skladby jsou psány pro šestistrunnou kytaru. První, duo pro kytaru a housle, op. 28, se objevilo na konci roku 1813, další, trio pro tři kytary, op. 29, v lednu následujícího roku. V Paříži se spřátelil s Ferdinandem Carullim, který mu v roce 1814 věnoval skladbu *Trois Solos pour le Guitare composes et dedies à Monsieur L'Hoyer*, op. 76.

Po Napoleonově abdikaci v roce 1814 a po restauraci monarchie, Lhoyer znovu vstoupil do služeb Královského vojska, které bylo znovuobnoveno. 29. června 1814 se stal rytířem královského a vojenského řádu sv. Ludvíka. Během „stodenního císařství“ také doprovázel královskou rodinu do jejich vyhnanství. Na podzim roku 1815 byl, mimo jiné z organizačních a ekonomických důvodů, vyřazen z aktivní služby, ale v Paříži zůstal asi ještě třičtvrtě roku. V tomto období byly vydány další skladby, např. kytarová dueta, op. 31 a 32, *Air dialogué* pro čtyři kytary a soubor dvou variací pro sólovou kytaru.

V roce 1816 byla vydána kniha frivolních písní a básní *Les Soupers de Momus*, kde se objevily písně od skladatele Lélua. Lhoyer k několika písním poskytl kytarový doprovod.

Lhoyer opustil Paříž v červnu 1816, kdy byl jmenován primátorem na ostrově Oléron, na západním pobřeží Francie. Bylo to jen nevýznamné zaměstnání od doby, kdy byl vyřazen z aktivní služby na poloviční plat. Přesto na Oléronu zůstal do roku 1820. Pak se usadil poblíž města Niort, jihozápadně od Paříže.

V této době se Lhoyer oženil s o dvacet let mladší Marií Antoinettou Leclerc a v krátké době se jim narodily tři děti, syn a dvě dcery. Bylo to pro něho jistě šťastné období, nicméně po stránce ekonomické měl nemalé problémy. Poloviční renta, kterou dostával od armády, jen stěží vystačila na potřeby jeho rodiny a navíc byla časově omezena. V roce 1825, po vypršení renty se rozhodl žít pouze hudebními aktivitami. V tomto období, od roku 1816 až do roku 1826 byl Lhoyer plně zaměstnán hudebními aktivitami. Vydal opusy 33 až 45, které zahrnují kytarová dua, komorní hudbu pro kytaru s jinými nástroji a sólové kompozice.

V roce 1826 byl Lhoyer v malém městě Saint Florent na Korsice jmenován královským náměstkem. Toto postavení bylo velmi významné a Lhoyer po něm léta toužil. Na počátku roku 1830 se stal důstojníkem ve městě Bonifacio, na jihu ostrova. Nicméně,